AgEcon SEARCH
RESEARCH IN AGRICULTURAL & APPLIED ECONOMICS

The World's Largest Open Access Agricultural & Applied Economics Digital Library

This document is discoverable and free to researchers across the globe due to the work of AgEcon Search.

Help ensure our sustainability.

Give to AgEcon Search

AgEcon Search
http://ageconsearch.umn.edu
aesearch@umn.edu

*Papers downloaded from **AgEcon Search** may be used for non-commercial purposes and personal study only. No other use, including posting to another Internet site, is permitted without permission from the copyright owner (not AgEcon Search), or as allowed under the provisions of Fair Use, U.S. Copyright Act, Title 17 U.S.C.*

pISSN 1899-5241
eISSN 1899-5772

Journal of Agribusiness and Rural Development

www.jard.edu.pl

3(33) 2014, 275-281

REGIONALNE ZRÓŻNICOWANIE KWOT PŁATNOŚCI ZREALIZOWANYCH W RAMACH JEDNOLITYCH PŁATNOŚCI OBSZAROWYCH

Hanna Teszbir, Zbigniew Gołaś
Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu

Abstrakt. W artykule omówiono przyczyny regionalnego zróżnicowania kwot płatności zrealizowanych w ramach jednolitych płatności obszarowych. Posłużono się danymi ARiMR, które zasięgiem czasowym obejmowały kwoty dopłat wypłacone w całym okresie poakcesyjnym. Stwierdzono, że zarówno w ujęciu krajowym, jak i regionalnym wysokość całkowitej sumy płatności wzrastała z roku na rok, średnio o około 10%, co było odzwierciedleniem wprowadzonego przez UE systemu stopniowego dochodzenia do pełnych stawek płatności bezpośrednich. Wysokość dopłat otrzymanych przez poszczególne województwa oraz poszczególne gospodarstwa była bardzo zróżnicowana, co miało bezpośredni związek ze strukturą agrarną oraz średnią ogólną powierzchnią gospodarstw rolnych tych obszarów. Im więcej drobnych gospodarstw, a także im mniejsza średnia ogólna powierzchnia pojedynczego województwa, tym mniejsza suma wypłaconych środków.

Słowa kluczowe: analiza regionalna, płatności bezpośrednie, jednolita płatność obszarowa, rolnictwo, Polska

WPROWADZENIE

Rolnictwo to dział gospodarki, w którym osiągane dochody były zawsze niższe niż w innego rodzaju działalnościach. Wynikało to z deprecjonowania gospodarki rolnej przez mechanizmy rynkowe, skutkiem czego ceny na produkty rolne były relatywnie niskie [Zegar 2001, s. 108].

Ze względu na specyfikę produkcji rolniczej, tj. długość cyklów produkcyjnych, ograniczoną możliwość redukcji kosztów produkcji [Ciechomski 1997], a także duże

Copyright © Wydawnictwo Uniwersytetu Przyrodniczego w Poznaniu

Adres do korespondencji – Corresponding author: dr hab. Zbigniew Gołaś, Katedra Ekonomiki Przedsiębiorstw Agrobiznesu, Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu, ul. Wojska Polskiego 28, 60-637 Poznań, Poland, e-mail: zbyszekg@up.poznan.pl

znaczenie społeczno-gospodarcze, rolnictwo od zawsze było dotowane i traktowane specjalnie. Zmieniały się jedynie formy i zakres wsparcia.

Przystąpienie Polski do Unii Europejskiej wprowadziło możliwość korzystania przez właścicieli gospodarstw rolnych z wielu form finansowego wsparcia działalności rolniczej. Spośród nich głównym mechanizmem wsparcia okazały się płatności bezpośrednie. O ich roli świadczy nie tylko duża kwota środków przeznaczona na ich realizację, ale również liczba beneficjentów oraz wpływ dopłat na dochody i inwestycje w rolnictwie, a przez to na funkcjonowanie gospodarstw rolnych [Sckokai i Moro 2009]. Dopłaty są bowiem instrumentem skierowanym do każdego gospodarstwa rolnego (spełniającego zaledwie podstawowe wymagania), co sprawia, że są najbardziej powszechnym mechanizmem wśród wszystkich działań podejmowanych w ramach wspólnej polityki rolnej [Czubak i Jędrzejak 2011].

Dlatego w niniejszym artykule postanowiono przeanalizować wysokości kwot wypłacanych gospodarstwom w ramach jednolitych płatności obszarowych (JPO) w poszczególnych regionach oraz określić przyczyny regionalnego zróżnicowania w wysokości otrzymanych środków w okresie 2004-2013. Przeprowadzona analiza pozwoli również na nakreślenie kierunku wykorzystania otrzymanych transferów pieniężnych.

CEL, MATERIAŁY I METODYKA BADAŃ

Celem artykułu była analiza regionalnego zróżnicowania wysokości kwot wypłacanych w ramach jednolitych płatności obszarowych. Do przeprowadzenia badań i sformułowania wniosków wykorzystano dane pochodzące z Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa (ARiMR) dotyczące wysokości wypłaconych środków w ramach JPO, dane Głównego Urzędu Statystycznego (GUS) obejmujące informacje z Powszechnego Spisu Rolnego oraz informacje płynące z badań innych autorów. Uzyskane informacje analizowano przede wszystkim w oparciu o tzw. frakcje (tj. wskaźniki struktury – głównie wskaźniki procentowe) oraz wskaźniki dynamiki, które następnie przedstawiono w ujęciu tabelarycznym oraz w postaci wykresów i map.

WYNIKI BADAŃ

Analiza danych udostępnionych przez Agencję Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa wykazała, że od momentu przystąpienia Polski do Unii Europejskiej w ramach płatności bezpośrednich polskim rolnikom wypłacono już ponad 97,5 mld zł (rys. 1). Kwotę tę w przeważającej części stanowiły jednolite płatności obszarowe (JPO), w ramach których wypłacono ponad 58 mld zł. Pozostałą kwotę (około 39 mld zł) tworzyły uzupełniające płatności obszarowe (UPO).

Z roku na rok kwoty przeznaczane na wsparcie rolnictwa w ramach płatności bezpośrednich były coraz wyższe. Tendencja wzrostowa dotyczyła przede wszystkim jednolitej płatności finansowanej z budżetu unijnego, co miało związek z zasadą *phasing-in*, czyli zasadą stopniowego dochodzenia do pełnych stawek płatności unijnych [Stankiewicz 2003]. Uzupełniające płatności obszarowe, które pochodziły z budżetu krajowego, były przejściową formą pomocy i wraz z upływem czasu ich stawki malały. W myśl

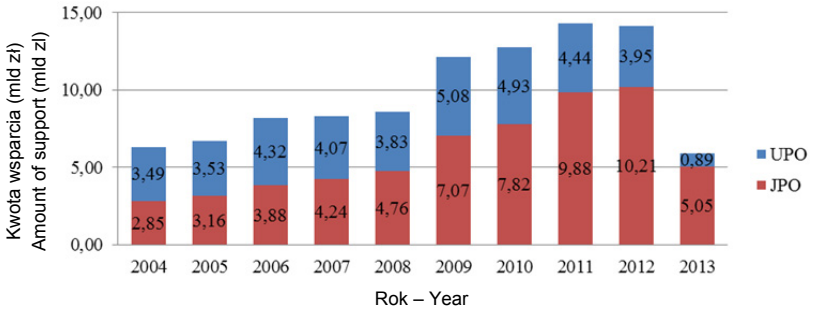

Rys. 1. Kwoty zrealizowanych płatności bezpośrednich w latach 2004-2013
Źródło: opracowanie własne na podstawie: Zrealizowane płatności – kampanie 2004-2013, ARiMR, stan na dzień 31.01.2014 [dostęp: 13.03.2014].
Fig. 1. Amounts of direct payments in 2004-2013
Source: own elaboration based on: Zrealizowane płatności – kampanie 2004-2013, ARiMR, as of 31.01.2014 [access: 13.03.2014].

pierwotnych założeń płatności uzupełniające miały być wypłacane do końca 2012 roku. Po tym czasie miały obowiązywać już jedynie pełne stawki płatności jednolitej. Jednak aby nie dopuścić do gwałtownego zmniejszenia wsparcia finansowego sektorów, które korzystały z płatności uzupełniających do 2012 roku, wprowadzono zmiany w przepisach unijnych i przedłużono możliwość korzystania z przejściowych dopłat krajowych między innymi w sektorze upraw chmielu, tytoniu, skrobi ziemniaczanej oraz upraw paszowych.

W ujęciu regionalnym zaobserwowano wyraźne różnice między kwotami wypłaconymi gospodarstwom rolnym w poszczególnych województwach (tab. 1). W przypadku jednolitej płatności obszarowej najwięcej środków otrzymało województwo mazowieckie, wielkopolskie oraz lubelskie. Wysokość kwot wypłaconych w ramach jednolitych płatności obszarowych jest ściśle związana z powierzchnią uprawną zarejestrowaną na tych obszarach. Stąd też najmniejsze sumy całkowitych wypłaconych płatności odnotowano w przypadku województwa śląskiego, lubuskiego oraz świętokrzyskiego.

Periodyczna analiza zebranych danych wykazała, że w każdym z wymienionych województw suma wypłaconych płatności jednolitych każdego roku wzrastała o około 10 punktów procentowych, co było związane, podobnie jak w przypadku analizy wartości krajowej, z zasadą stopniowego dochodzenia do poziomu płatności obowiązujących w innych krajach Unii. Zasada *phasing-in* zakładała bowiem coroczny wzrost wysokości przysługujących dopłat o 10% w stosunku do lat ubiegłych.

Wykorzystując dane Głównego Urzędu Statystycznego dotyczące liczby podmiotów uprawnionych do płatności obszarowych, stwierdzono, że w ujęciu regionalnym średnia wielkość płatności przypadająca na jedno gospodarstwo jest bardzo zróżnicowana (tab. 2). Rozpiętość stawek mieści się w przedziale od około 2000 zł do 18 000 zł. Wysokość dopłat przypadająca na jedno gospodarstwo w danym regionie jest uzależniona od jego struktury obszarowej. Im większe rozdrobnienie i mniejsza średnia powierzchnia gospodarstwa (rys. 2), tym mniejsza średnia kwota dopłat. Rozpiętości w wielkościach powierzchni gospodarstw rolnych wiążą się przede wszystkim z ukształtowaniem terenu oraz specyficznymi warunkami agroklimatycznymi, a także z ukształ-

Tabela 1. Kwoty JPO wypłacone w ujęciu regionalnym
Table 1. JPO amount paid in regions

Województwo Voivodeship	Rok – Year									
	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Dolnośląskie	181,4	197,7	240,8	263,3	295,6	438,9	485,5	616,0	245,3	291,5
Kujawsko--pomorskie	214,6	231,7	284,8	310,9	349,2	519,8	575,9	726,2	366,4	405,2
Lubelskie	262,7	297,6	368,0	403,5	454,5	676,7	749,2	946,4	469,0	452,2
Lubuskie	74,9	85,4	106,6	119,1	134,7	202,6	224,6	287,4	121,1	120,4
Łódzkie	196,6	219,0	268,2	292,1	327,0	485,0	533,1	671,6	356,0	334,8
Małopolskie	101,9	116,6	142,1	154,0	171,5	249,8	272,4	341,6	195,7	181,8
Mazowieckie	377,7	424,0	519,4	568,5	635,1	942,4	1 040,0	1 312,6	667,0	758,4
Opolskie	104,0	112,5	138,1	151,2	170,0	253,0	279,5	354,6	126,4	162,3
Podkarpackie	103,2	121,6	148,3	162,0	180,9	267,9	290,3	365,7	179,7	181,9
Podlaskie	206,6	227,3	279,7	306,4	344,7	513,4	569,1	720,5	364,8	426,4
Pomorskie	145,5	158,9	194,9	211,7	237,2	352,9	391,8	495,6	222,3	264,2
Śląskie	67,9	77,3	94,3	102,6	114,4	169,0	185,9	235,0	107,2	105,3
Świętokrzyskie	100,8	112,6	138,1	149,8	167,0	245,8	268,2	337,1	180,9	173,7
Warmińsko--mazurskie	197,6	215,3	264,1	287,6	322,5	481,3	533,4	673,5	275,5	384,3
Wielkopolskie	353,4	384,6	473,0	516,9	581,3	864,6	957,9	1211,3	504,6	567,9
Zachodniopomor-skie	164,7	177,9	220,7	242,9	273,7	406,6	458,3	577,6	243,8	241,9

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Zrealizowane płatności – kampanie 2004-2013, ARiMR, stan na dzień 31.01.2014 [dostęp: 13.03.2014].

Source: own elaboration based on: Zrealizowane płatności – kampanie 2004-2013, ARiMR, stan na dzień 31.01.2014 [access: 13.03.2014].

towaną historycznie strukturą agrarną. Nizinne tereny są dogodniejsze do upraw, dlatego właśnie na obszarach na północy kraju odnotowuje się największe średnie kwoty płatności bezpośrednich w odniesieniu do pojedynczych gospodarstw.

Największą średnią kwotę płatności podstawowych odnotowano w województwach, w których średnia powierzchnia gospodarstw rolnych była większa. Wśród regionów tych znalazły się województwo zachodniopomorskie, warmińsko-mazurskie oraz lubuskie. Odwrotną sytuację zaobserwowano w województwach południowych. Na obszarach województwa małopolskiego, podkarpackiego i śląskiego średnia kwota płatności przypadająca na jedno gospodarstwo była niemal ośmiokrotnie mniejsza niż w województwach z północy kraju.

Tabela 2. Liczba uprawnionych gospodarstw i średnia wartość JPO przypadająca na gospodarstwo w 2012 roku
Table 2. Number of authorized farms and average amount of JPO per farm in 2012

Województwo Voivodeship	Liczba uprawnionych gospodarstw rolnych (tys.) Number of authorized farms (thous.)	Kwota płatności bezpośrednich w 2012 roku (tys. zł) Amount of direct payments in 2012 (thous. zl)	Średnia kwota na gospodarstwo (zł) Average amount per farm (zl)
Dolnośląskie	63,5	636 629,9	10 025,7
Kujawsko-pomorskie	67,9	748 450,7	11 022,8
Lubelskie	189,9	978 946,6	5 155,1
Lubuskie	23,5	296 430,9	12 614,1
Łódzkie	134,4	692 790,3	5 154,7
Małopolskie	162,3	355 702,7	2 191,6
Mazowieckie	237,7	1 361 787,8	5 729,0
Opolskie	58,1	365 688	6 294,1
Podkarpackie	145,2	382 438,9	2 633,9
Podlaskie	86	743 942,5	8 650,5
Pomorskie	42,8	510 286,6	11 922,6
Śląskie	77,6	245 427,8	3 162,7
Świętokrzyskie	103,1	348 255,6	3 377,8
Warmińsko-mazurskie	44,4	693 771,4	15 625,5
Wielkopolskie	123,9	1 250 342,8	10 091,5
Zachodniopomorskie	31,9	598 479,7	18 761,1
Ogółem – Total	1 592,2	10 209 372,2	6 412,1

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych: GUS, Gospodarstwa rolne według grup obszarowych i województw w 2010 r., Rocznik Statystyczny Rolnictwa 2011, s. 98 oraz Zrealizowane płatności obszarowe, Płatności bezpośrednie – kampanie 2004-2013, ARiMR, www.arimr.gov.pl [dostęp: 13.03.2014].

Source: own elaboration based on:, Gospodarstwa rolne według grup obszarowych i województw w 2010 r., Rocznik Statystyczny Rolnictwa 2011, GUS, Warszawa, s. 98 oraz Zrealizowane płatności obszarowe, Płatności bezpośrednie – kampanie 2004-2013, ARiMR, www.arimr.gov.pl [access: 13.03.2014].

Jednolita płatność obszarowa jest głównym instrumentem bezpośredniego wsparcia polskich gospodarstw rolnych. Odnosząc się do przeprowadzonych wyliczeń, można stwierdzić, że płatność podstawowa, przynajmniej w przypadku województw północnych, stanowi znaczące wsparcie finansowe. Kwoty, które otrzymują rolnicy, z pewnością nie są w stanie pokryć wszystkich kosztów produkcji, można jednak sądzić, że są wystarczająco duże, aby w istotnym stopniu pokryć znaczącą część wydatków rolników na zakupy środków obrotowych (paliw, nawozów czy środków ochrony roślin) [Czubak 2008, Babuchowska i Marks-Bielska 2010].

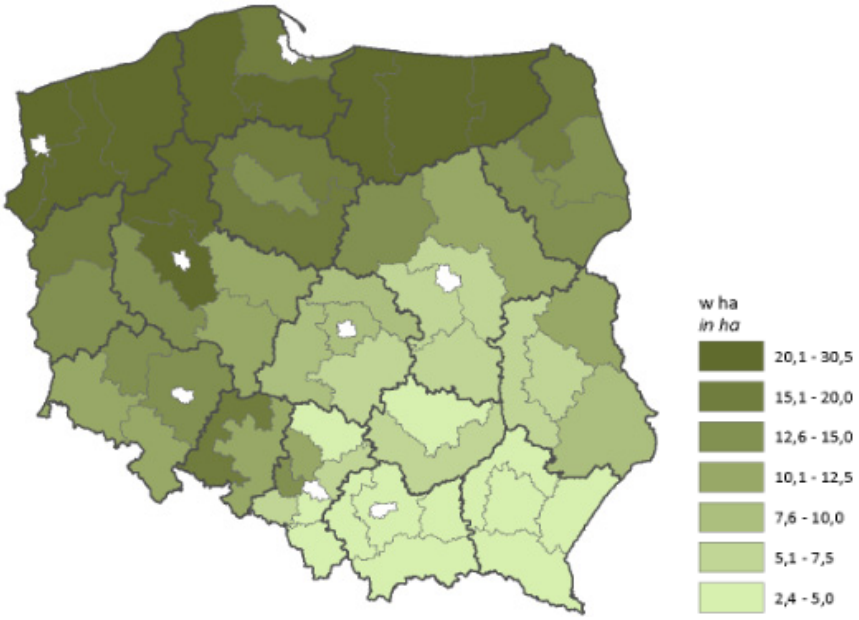

Rys. 2. Średnia powierzchnia gospodarstw rolnych prowadzących działalność rolniczą na obszarach wiejskich według podregionów w 2010 roku. Stan w dniu 30.06
Źródło: Obszary wiejskie... [2010, s. 92], www.old.stat.gov.pl [dostęp: 14.03. 2014].

Fig. 2. Average area of agricultural holdings conducting agricultural activity in rural areas by subregions in 2010, as of 30.06
Source: Obszary wiejskie... [2010, p. 92], www.old.stat.gov.pl [access: 14.03. 2014].

PODSUMOWANIE

Przeprowadzona analiza uzasadnia sformułowanie następujących wniosków:

- jednolita płatność obszarowa jest głównym instrumentem finansowego wsparcia działalności rolniczej, jej udział stanowił bowiem w latach 2004-2013 około 60% wartości ogółu dopłat bezpośrednich,
- z roku na rok stawki jednolitych płatności podstawowych wzrastały o około 10%, co było bezpośrednio związane z zasadą *phasing-in*, tj. mechanizmem dochodzenia do pełnej wysokości tych dopłat,
- stawki wypłacone w ramach JPO w poszczególnych regionach były zróżnicowane, w zależności od powierzchni województwa oraz liczby gospodarstw rolnych zarejestrowanych na jego obszarze,
- średnia wartość płatności przypadająca na jedno gospodarstwo wahała się od 2000 zł do 18 000 zł, co było związane ze średnią powierzchnią gospodarstwa rolnego na danym obszarze.

LITERATURA

Babuchowska K., Marks-Bielska R., 2010. Płatności bezpośrednie w kontekście inwestycji w gospodarstwach rolnych. Rocz. Nauk. SERiA 12, 1, 7-11.
Ciechomski W., 1997. Interwencjonizm państwowy w rolnictwie i obrocie rolnym. Wyd. AE, Poznań.
Czubak W., 2008. Rozdysponowanie dopłat bezpośrednich w gospodarstwach rolnych korzystających z funduszy UE w Wielkopolsce. Zag. Ekon. Rol. 4, 118-127.
Czubak W., Jędrzejak P., 2011. Wykorzystanie dopłat bezpośrednich w gospodarstwach rolnych, Rocz. Nauk. SERiA 13, 2, 75-79.
Obszary wiejskie – Powszechny Spis Rolny. 2010. GUS, Warszawa. www.old.stat.gov.pl [dostęp: 14.03.2014].
Rocznik Statystyczny Rolnictwa. 2011. GUS, Warszawa.
Sckokai P., Moro D., 2009. Modelling the impact of the CAP Single Farm Payment on farm investment and output. Eur. Rev. Agric. Econ. 36(3), 395-423.
Stankiewicz D., 2003. Reforma Wspólnej Polityki Rolnej UE. Informacja nr 985. Kancelaria Sejmu, Biuro Studiów i Ekspertyz, Wydział Analiz Ekonomicznych i Społecznych, 1-11.
Zegar S.J., 2001. Przesłanki i uwarunkowania polityki kształtowania się dochodów w rolnictwie. IERiGŻ, Warszawa.
Zrealizowane płatności obszarowe, płatności bezpośrednie – kampanie 2004-2013. 2013. ARiMR, Warszawa. www.arimr.gov.pl [dostęp: 13.03.2014].

REGIONAL DIFFERENCES IN THE AMOUNTS OF SINGLE AREA PAYMENT SCHEME IN AGRICULTURE

Summary. The article discusses the causes of regional variation in the direct payments. The publication data has been used from ARiMR, publications which spans the time included the amount of subsidies paid throughout the post-accession period. Both at national and regional level, the total amount of payments increased from year to year, average 10%, which was connected to the principle phasing in. The amount of aid received by individual regions and individual farms varied widely, which had a direct relationship with the agrarian structure and the average total area of farms in these areas. The bigger number of small farms, as well as the smaller average total surface area of a single voivodeship, the lower sum of the payments.

Key words: regional analysis, direct payments, Single Area Payment Scheme, agriculture, Poland

Zaakceptowano do druku – Accepted for print: 25.09.2014

Do cytowania – For citation: Teszbir H., Gołaś Z., 2014. Regionalne zróżnicowanie kwot płatności zrealizowanych w ramach jednolitych płatności obszarowych. J. Agribus. Rural Dev. 3(33), 275-281.